

Het recht op onderwijs van dove en slechthorende leerlingen

Aanbevelingen op basis van onderzoek naar knelpunten
en oplossingen

College voor

---

de Rechten
van de Mens

Aanbevelingen aan de overheid

1. Wijs scholen op hun plicht om leerlingen niet uit te sluiten op de enkele grond van hun beperking en om redelijke aanpassingen te doen als de leerling daarom vraagt. Dit is vastgelegd in het VN-verdrag handicap en de Wet gelijke behandeling handicap of chronische ziekte.

Het onderzoek laat zien dat er scholen zijn die ongeoorloofd onderscheid maken op grond van de beperking van een kind. De oplossingsrichtingen die leerlingen zelf aandragen zijn vaak verrassend laagdrempelig en met groter bewustzijn hiervan worden scholen inclusiever. De lijst met praktische tips die dove en slechthorende leerlingen zelf hebben opgesteld, laat dit zien.

2. Vergroot onder leerlingen en hun ouders/ verzorgers de kennis van hun recht op onderwijs.

Zorg dat zij weten wat hun recht op onderwijs inhoudt en maak duidelijk welke stappen zijn kunnen ondernemen wanneer zij dit recht niet volledig kunnen uitoefenen. Uit het onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat niet alle ouders weten dat directe weigering door een school, zonder onderzoek naar redelijke aanpassingen, verboden onderscheid is.

3. Vergroot bewustzijn van de knelpunten waar dove en slechthorende leerlingen tegenaan lopen.

Het onderzoek laat zien dat het dove en slechthorende leerlingen over het algemeen zeer veel energie kost om het onderwijs te volgen. Ook voelen zij zich vaak eenzaam en onbegrepen. Horende leerlingen hebben bijvoorbeeld het gevoel dat iemand wordt voorgetrokken als een dove of slechthorende leerling een extra pauze mag nemen, of zijn niet bereid een zin te herhalen als een dove of slechthorende leerling het niet goed heeft verstaan. Dit onbegrip zorgt voor veel verdriet en frustratie bij de leerlingen. Bevorder als overheid het bewustzijn en inlevingsvermogen. Help ook onderwijsinstellingen hierbij.

4. Biedt ruimte in wet- en regelgeving voor maatwerk en flexibiliteit.

In het onderzoek zijn ook de ervaringen van onderwijsprofessionals meegenomen. Zij gaven aan dat er niet altijd ruimte is in wet- en regelgeving voor maatwerk en flexibiliteit. Ook stelden zij dat het voorkomt dat er op papier wel ruimte is, maar dat de Onderwijsinspectie toch afwijzend reageert op verzoeken voor bijvoorbeeld een alternatieve vorm voor een toets. Er is een proactieve, stimulerende rol van de Onderwijsinspectie nodig in de weg naar inclusief onderwijs. Betrek leerlingen met een beperking en hun ouders bij het maken van wetgeving en beleid ([zie de jaarlijkse rapportage over de naleving van het](#)

VN-verdrag handicap in Nederland 2020). Licht ook expliciet toe hoe nieuwe wetgeving bijdraagt aan de uitvoering van het recht op onderwijs in het VN-verdrag handicap (zie aanbeveling 5.2 uit het verdiepend advies).

5. Zorg voor zoveel mogelijk integratie van speciaal en regulier onderwijs.

Daarbij moet het voor leerlingen wel mogelijk blijven specialistisch onderwijs te volgen. Leerlingen geven in het onderzoek aan dat zij op het speciaal onderwijs over het algemeen goede ondersteuning krijgen, maar niet altijd de keuze hebben voor het lesniveau dat zij aan kunnen. Zij kiezen soms om die reden voor het regulier onderwijs, maar missen daar vervolgens voldoende ondersteuning. Deze leerlingen hebben hierdoor geen daadwerkelijke keuzevrijheid. Leerlingen vertellen ook dat zij soms op een lager niveau worden geplaatst, omdat zij bijvoorbeeld bij spelling achterlopen, terwijl ze bij wiskunde wel een hoger niveau aankunnen.

6. Vergroot het aantal leerkrachten dat ervaring heeft met Nederlandse Gebarentaal.

Artikel 24 lid 4 in het VN-verdrag handicap vraagt de overheid om passende maatregelen te nemen om leerkrachten aan te stellen die gebarentaal geleerd hebben. Leerkrachten moeten daarnaast getraind worden in het omgaan met

personen met een handicap en het gebruik van ondersteunende communicatie en andere methoden, evenals onderwijstechnieken en materialen om personen met een handicap te ondersteunen. Deze training kan bijvoorbeeld een onderdeel zijn van de lerarenopleiding.

Aanbevelingen aan onderwijsinstellingen

1. Overleg samen met de leerling en ouders/verzorgers over de behoeftes bij plaatsing op een school.

Vraag hierbij niet alleen naar de benodigde ondersteuning om het onderwijs technisch gezien te kunnen volgen, maar ook naar sociaal-emotionele behoeftes. De kans op sociale uitsluiting is groot als een doof of slechthorend kind onderwijs volgt in een klas vol horende leerlingen. Scholen hebben de wettelijke plicht om leerlingen niet uit te sluiten op grond van hun beperking en om redelijke aanpassingen te doen als de leerling daarom vraagt, tenzij de school kan aantonen dat dit een onevenredige belasting vormt.

2. Biedt gedurende het onderwijs steeds maatwerk in overleg met de leerling en ouders/verzorgers.

Het onderzoek laat zien dat dove en slechthorende leerlingen oplossingen aandragen die met flexibiliteit en

maatwerk laagdrempelig kunnen worden doorgevoerd. Dit is een belangrijk aspect van inclusief onderwijs en geldt voor alle kinderen. De oplossingen waarmee leerlingen komen gaan vaak om het vergroten van bewustzijn en het luisteren naar de leerling. Het volgen van het onderwijs is voor dove en slechthorende leerlingen vaak zeer vermoeiend en daarnaast stuiten zij dikwijls op onbegrip. Ook geven zij aan zich vaak eenzaam te voelen en dat bewustwording vanuit de school richting docenten en medeleerlingen hierbij helpt.

- Doe aanpassingen in goed overleg met de leerlingen en ouders. Betrek hen steeds actief bij deze aanpassingen om te kijken of het (nog) werkt. Dit is een belangrijke verplichting van het VN-verdrag handicap (artikel 4, derde lid).
- Zorg niet alleen voor aanpassingen waardoor leerlingen het onderwijs technisch gezien kunnen volgen, maar vraag ook breder naar hun behoeftes.
- Heb er oog voor dat leerlingen misschien per vak andere aanpassingen nodig kunnen hebben of een ander niveau aankunnen. Dove en slechthorende leerlingen geven met name aan dat zij bij een vak als spelling achterlopen omdat zij niet zeker weten of zij het woord wel goed gehoord hebben. De overheid moet er ook voor zorgen dat er ruimte is voor deze flexibiliteit in wet- en regelgeving.

3. Werk toe naar zoveel mogelijk integratie van het speciaal en regulier onderwijs.

De overheid werkt aan een routekaart naar inclusief onderwijs. Het blijft belangrijk dat leerlingen daadwerkelijke keuzevrijheid hebben voor een vorm van onderwijs die bij hen past. Uit het onderzoek blijkt dat uitwisseling tussen het speciaal en regulier onderwijs heel waardevol is. Bijvoorbeeld binnen samenwerkingsverbanden, maar ook informeel door collega's in het onderwijs te benaderen om te vragen naar hun ervaringen met dove en slechthorende leerlingen in de klas. Vergroot ook de kennis van gebarentaal onder docenten.

4. Zorg dat ambulant begeleiders de juiste expertise hebben.

Kennis tussen het speciaal en regulier onderwijs wordt onder andere uitgewisseld door de speciaal onderwijsinstellingen die ambulant begeleiders koppelen aan dove en slechthorende leerlingen in het regulier onderwijs. De training van de begeleiders kan nog verbeterd worden. Het onderzoek laat zien dat veel ambulant begeleiders specialistische kennis hebben over taalontwikkelingsstoornissen, maar niet/in mindere mate over doofheid en slechthorendheid.

Het College voor de Rechten van de Mens is de onafhankelijk toezicht-
houder op de uitvoering van het VN-verdrag handicap in Nederland.
Het College bracht in 2020 een verdiepend advies uit over het recht op
onderwijs in dit verdrag. In samenspraak met mensen met een beperking
is gekozen aanvullend onderzoek te doen naar de positie van dove en
slechthorende leerlingen. In artikel 24, lid 3 van het VN-verdrag handicap
wordt voor deze groep expliciet genoemd dat zij onderwijs moeten
kunnen volgen middels de communicatiemiddelen en in de omgeving
die hun cognitieve en sociale ontwikkeling optimaliseert. Het was nog
onvoldoende bekend in hoeverre zij dit recht in Nederland volledig
kunnen uitoefenen.

**College voor de
Rechten van de Mens**

Postbus 16001, 3500 DA Utrecht
bezoekadres:
Kleinesingel 1-3, 3572 CG Utrecht

030 888 38 88

info@mensenrechten.nl
www.mensenrechten.nl

Tot slot: het recht op onderwijs in het VN-verdrag handicap

Het VN-verdrag handicap bevordert respect voor diversiteit en de waardigheid van iedereen. Het onderwijs moet gericht zijn op de ontwikkeling en ontplooiing van mensen met een beperking en niet uitgaan van de (verwachte) belemmeringen die zij ondervinden. Het College hoopt dat bovenstaande aanbevelingen voor verdere verdieping zorgen bij de ontwikkeling en implementatie van de routekaart naar inclusief onderwijs.

DSP-groep heeft in opdracht van het College onderzoek gedaan naar de ervaren knelpunten van dove en slechthorende leerlingen in het basis- en voortgezet onderwijs in Nederland en de mogelijke oplossingen die zij zelf aandragen. Het College doet op basis hiervan aanbevelingen. Daarnaast zijn ook professionals uit het onderwijs en belangenorganisaties geconsulteerd. Hoewel sommige aanbevelingen specifiek zijn voor deze groep leerlingen, zijn zij tevens van toepassing op het bevorderen van inclusief onderwijs in het algemeen. De aanbevelingen zijn gericht aan het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap dat werkt aan een routekaart naar inclusief onderwijs. Daarnaast doet het College aanbevelingen aan onderwijsinstellingen. Ook het coördinerend ministerie op het VN-verdrag handicap, Volksgezondheid, Welzijn, en Sport zal op de hoogte worden gebracht van het onderzoek.